KRIVULJE RASPODJELE

- Krivulje raspodjele predstavljaju zakon vjerojatnosti pojave neke hidrološke veličine.
- Za slučajnu varijablu X kažemo da je poznata ako znamo zakon njene raspodjele.
- Razlikujemo dvije vrste slučajnih varijabli: diskretnu i kontinuiranu

- Za diskretnu varijablu skup mogućih vrijednosti R_x je diskretan skup:

$$\left\{ x_1, x_2 \ldots x_n \right\}$$

- Pripadne vjerojatnosti

$$p_i = P\left(X = x_i\right) \text{za } \forall \text{ i} = 1,2,\ldots\text{n}$$

- Razdioba slučajne varijable *X* može se zadati i u slijedećem obliku:

$$X : \begin{pmatrix} x_1, x_2, \ldots x_n \\ \\ p_1, p_2, \ldots p_n \end{pmatrix}$$

- Nužan uvjet

$$p_i \geq 0, \quad \sum_i p_i = 1$$

Kontinuirana slučajna varijabla

- Vjerojatnost se promatra kao mogućnost ostvarivanja vrijednosti nekog intervala

$$x, x + \Delta x$$

- Zakon razdiobe slučajne varijable X je zadan ukoliko je poznata tzv. ***funkcija gustoće vjerojatnosti f(x)***

$$f(x) : x \in R$$

$$p(a \le x \le b) = \int_a^b f(x) \cdot dx$$

Funkcija gustoće je nenegativna funkcija, a vjerojatnost pojave sigurnog događaja je definirana putem slijedećeg integrala:

$$\int_{-\infty}^{+\infty} f(x)\,dx = 1$$

Vjerojatnost kontinuirane varijable

$$P(x_o \leq X \leq x_o + \Delta x) = \int_{x_o}^{x_o + \Delta x} f(x) \cdot dx$$

Funkcija distribucije ili funkcija razdiobe slučajne varijable X

$$F(x) = P(X \le x)$$

$$F(x) = \int_{-\infty}^{x} f(x)dx$$

- Razdioba slučajne varijable je poznata ukoliko je poznata ili funkcija gustoće ili funkcija razdiobe.

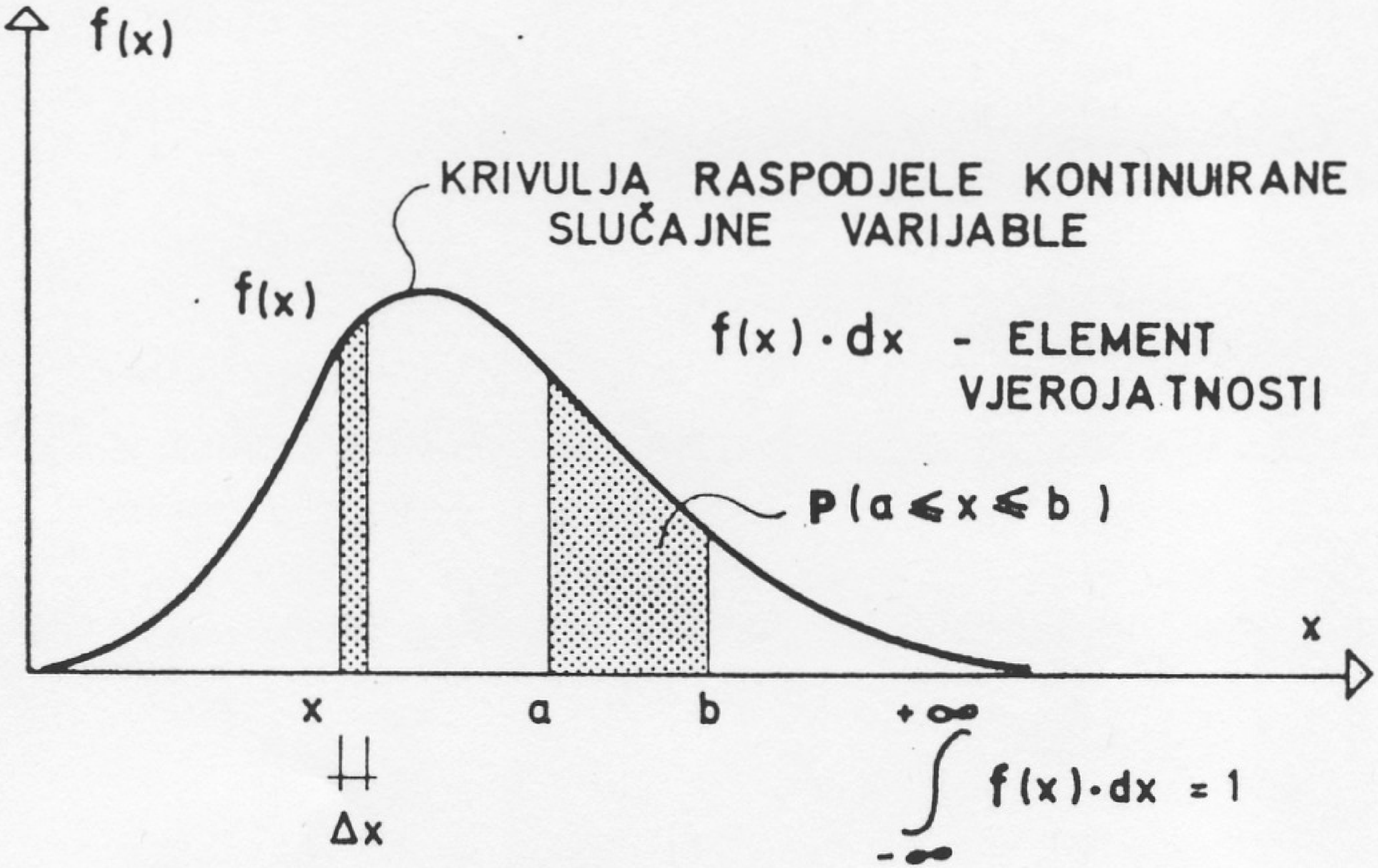

f(x)
KRIVULJA RASPODJELE KONTINUIRANE SLUČAJNE VARIJABLE
f(x)
f(x)·dx - ELEMENT VJEROJATNOSTI
P(a ≤ x ≤ b)
x
x
a
b
+∞
Δx
$\int_{-\infty}^{+\infty} f(x)\cdot dx = 1$
-∞

SLIKA 4

- Hidrološki podaci su statističke varijable, a mogu biti i diskretne i kontinuirane.
- Dnevni, mjesečni protok je primjer diskretne varijable, a otjecanje prikazano putem hidrograma predstavlja kontinuiranu varijablu.
- Promatrat će se vjerojatnost pojave neke hidrološke veličine.

Krivuljom raspodjele se dobiju značajne informacije o empirijskom nizu na temelju samo nekoliko parametara.

Normalna i lognormalna raspodjela su raspodjele određene na temelju 2 statistička parametra, srednje vrijednosti i standardne devijacije.

- Da bismo došli do pojma vjerojatnosti pojave neke hidrološke veličine potrebno je na temelju mjerenih podataka odrediti mjerodavnu funkciju raspodjele.
- Grafički prikaz funkcije raspodjele je krivulja raspodjele.

- Da bi se odredila vjerojatnost pojave slučajne varijable X na temelju hidrološkog niza potrebno je izvršiti statističku analizu koja podrazumijeva:
- proračun **osnovnih statističkih parametara** uzorka i određivanje **empirijske raspodjele**,
- izbor **teoretske funkcije raspodjele** i ocjenu parametara,
- testiranje prilagodbe **empirijske i teoretske** raspodjele.

- Osnovni statistički parametri uzorka:
- Aritimetička sredina
- Varijanca
- Koeficijent varijacije
- Koeficijent asimetrije

$$\bar{x} = \frac{1}{N}\sum_{I=1}^{N} x_i$$

$$\sigma^2 = \frac{1}{N}\sum_{i=1}^{N}\left(x_i - \bar{x}\right)^2$$

$$c_v = \frac{\sigma}{\bar{x}} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{N}\left(x_i - \bar{x}\right)^2}{N\bar{x}^2}}$$

$$c_s = \frac{\sum_{i=1}^{N}\left(x_i - \bar{x}\right)^3}{N\sigma}$$

- Podatke opažanja je potrebno najprije poredati u opadajući niz:

$$x_i \leq x_{i+1}$$

- Funkcija raspodjele se definira kao vjerojatnost pojave da slučajna varijabla poprimi određenu promatranu vrijednost ili vrijednost veću od promatrane.

$$F(X) = P(X \geq x)$$

- Empirijska razdioba se aproksimira izrazom:

$$P(X \geq x_m) = \frac{m - 0{,}5}{N}$$

- Teoretska funkcija raspodjele je dana analitičkim izrazom:

$$P(X \geq x) = F(x, \alpha, \beta, \gamma, ...)$$

- čiji oblik ovisi o parametrima
- Primjena teoretskih funkcija raspodjele pruža mogućnost da se ekstrapoliraju teoretske funkcije raspodjele u područja malih vjerojatnosti.

- Krivulje raspodjele se u hidrologiji koriste za određivanje vjerojatnosti pojave hidroloških fenomena.
- Oblici krivulja raspodjele mogu biti različiti, a kao primjer će se obrađivati normalna i lognormalna raspodjela

NORMALNA RASPODJELA

- Normalna raspodjela je najčešće opisivana i najčešće korištena
- Normalna raspodjela je dvoparametarska i u cijelosti je definirana poznavanjem aritimetičke sredine i standardne devijacije

$$(\overline{x}, \sigma)$$

Funkcija gustoće normalne raspodjele

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{\left(x-\bar{x}\right)^2}{2\sigma^2}}$$

- Krivulja normalne raspodjele je simetrična pa je njen koeficijent asimetrije jednak nuli.
- Koeficijent asimetrije:

$$r_3 = \frac{\mu_3}{\sigma^3} = n^{1/2} \frac{\sum_{i=1}^{n} \left(x_i - \overline{x}\right)^3}{\left(\sum_{i=1}^{n} \left(x_i - \overline{x}\right)^2\right)^{3/2}}$$

Koeficijent spljoštenosti

$$r_4 = \frac{\mu_4}{\sigma^4} = n \frac{\sum_{i=1}^{n} \left(x_i - \overline{x} \right)}{\left(\sum_{i=1}^{n} \left(x_i - \overline{x} \right)^2 \right)^2}$$

- Za $r_4>3$, krivulja je s visokim vrhom, a za $r_4<3$, krivulja je s plitkim vrhom raspodjele

LOGARITAMSKO NORMALNA RASPODJELA

$$f(x)=\frac{1}{\sigma'\sqrt{2\pi}}e^{-\frac{\left(\ln x-\overline{x}\right)}{}}$$

NORMALNA RASPODJELA

$$Q_p = \overline{Q} + z_p \sigma$$

T(god)	*P (%)*	z_p	Q_p
100	0,01	3,715	
10	0,1	3,090	
1	1	2,326	
0,5	2	2,054	
0,25	4	1,752	
0,1	10	1,281	
0,05	20	0,842	

LOGNORMALNA RASPODJELA

$$\ln Q_p = \overline{Q}' + z_p \sigma'$$

$$\overline{Q}' = \ln \frac{\overline{Q}^2}{\sqrt{\sigma^2 + \overline{Q}^2}}$$

$$\sigma' = \sqrt{\ln\left(1 + \frac{\sigma^2}{\overline{Q}^2}\right)}$$

LOGNORMALNA RASPODJELA

$$\ln Q_p = \overline{Q}' + z_p \sigma'$$

$$\overline{Q}' = \ln \frac{\overline{Q}^2}{\sqrt{\sigma^2 + \overline{Q}^2}}$$

$$\sigma' = \sqrt{\ln\left(1 + \frac{\sigma^2}{\overline{Q}^2}\right)}$$

T(god)	*P (%)*	z_p	Q_p
100	0,01	3,715	
10	0,1	3,090	
1	1	2,326	
0,5	2	2,054	
0,25	4	1,752	
0,1	10	1,281	
0,05	20	0,842	

- Dobivene vrijednosti se grafički mogu prikazati na pravcu normalne raspodjele.
- Kad bi se dobivene vrijednosti crtale u dekadskom mjerilu, tj. običnom koordinatnom sustavu taj prikaz ne bi bio pravac, već krivulja.
- Radi jednostavnije usporedbe dviju raspodjela (empirijske i teoretske), one se grafički prikazuju na tzv. papiru vjerojatnosti, a pravac koji odgovara funkciji raspodjele se u statistici zove Henry-ev pravac.

- Pravac prolazi kroz dvije karakteristične točke:

$$\left(\overline{x};\, 0,5\right)$$

$$(\overline{x}+\sigma;0,84134\,)$$

- Te dvije točke mogu poslužiti kao kontrola prilagodbe.

LOG-NORMALNE KRIVULJE

RASPODJELE ZA TRI NIZA MAKSIMALNIH GODIŠNJIH PROTOKA SAVE KOD ZAGREBA RAZLIČITE DULJINE TRAJANJA

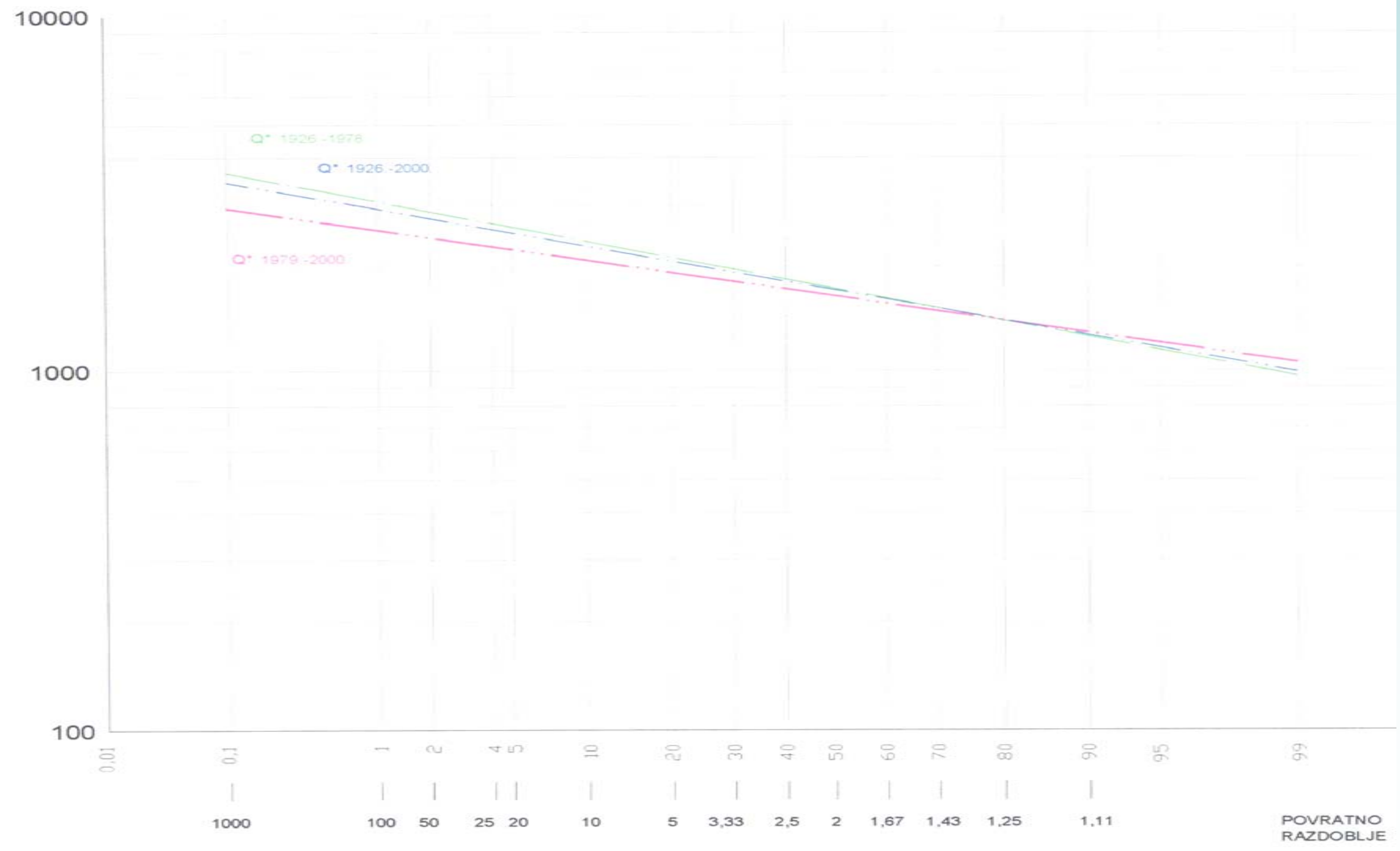

$$\chi^2 - test$$

Kod određivanja krivulja raspodjele postavlja se pitanje prilagodbe teoretske i empirijske raspodjele tj. pitanje koliko dobro neka raspodjela prati raspodjelu empirijskih podataka.

Odgovor na to se daje putem gore navedenog testa.

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^{n} \frac{\left(f_i - f_{ti}\right)^2}{f_{ti}}$$

Ako razlike između empirijskih i teoretskih frekvencija nisu prevelike tj. imaju slučajan karakter tada i pripadna vrijednost testa neće biti velika. Ukoliko su razlike prevelike, tada svakako nisu slučajne te treba odbaciti pretpostavku da se varijabla ravna po navedenoj raspodjeli.

- Ukoliko je

$$\chi^2 \leq \chi^2_{dop}$$

χ^2_{dop} ovisi o broju stupnjeva slobode

Broj stupnjeva slobode k = broj razreda r - 2 - 1

$k = r - 2 - 1$

$\chi^2 - raspodjela$

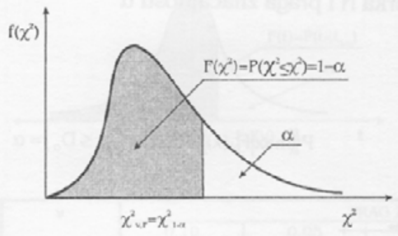

$$f(\chi^2)=\frac{1}{2^{\nu/2}\Gamma(\nu/2)}(\chi^2)^{\frac{\nu-2}{2}}\cdot e^{-\frac{\chi^2}{2}}$$

$$\nu>0 \quad 0\le\chi^2\le+\infty$$

ν	Vrednosti $\chi^2_{1-\alpha}$						
	0.50	0.25	0.10	0.05	0.025	0.01	0.005
1	0.455	1.323	2.706	3.841	5.024	6.635	7.879
2	1.386	2.773	4.605	5.991	7.378	9.210	10.60
3	2.366	4.108	6.251	7.815	9.348	11.34	12.84
4	3.357	5.386	7.779	9.488	11.14	13.28	14.86
5	4.351	6.626	9.236	11.07	12.83	15.09	16.75
6	5.348	7.841	10.64	12.59	14.45	16.81	18.55
7	6.346	9.037	12.02	14.07	16.01	18.48	20.28
8	7.344	10.22	13.36	15.51	17.53	20.09	21.96
9	8.343	11.39	14.68	16.92	19.02	21.67	23.59
10	9.342	12.55	15.99	18.31	20.48	23.21	25.19
11	10.34	13.70	17.28	19.68	21.92	24.72	26.78
12	11.34	14.85	18.55	21.03	23.34	26.22	28.30
13	12.34	15.98	19.81	22.36	24.74	27.69	29.82
14	13.34	17.12	21.06	23.68	26.12	29.14	32.32
15	14.34	18.25	22.31	25.00	27.49	30.58	32.80
16	15.34	19.37	23.54	26.30	28.85	32.00	34.27
17	16.34	20.49	24.77	27.59	30.19	33.41	35.72
18	17.34	21.60	25.99	28.87	31.53	34.81	37.48
19	18.34	22.72	27.20	30.14	32.85	36.19	38.58
20	19.34	23.83	28.41	31.41	34.17	37.57	40.00
21	20.34	24.93	29.62	32.67	35.48	38.93	41.40
22	21.34	26.04	30.81	33.92	36.78	40.29	42.80
23	22.34	27.14	32.01	35.17	38.08	41.64	44.18
24	23.34	28.24	33.20	36.42	39.36	42.98	45.56
25	24.34	29.34	34.38	37.65	40.65	44.31	46.93
26	25.34	30.43	35.56	38.89	41.92	45.64	48.29
27	26.34	31.53	36.74	40.11	43.19	46.96	49.64
28	27.34	32.62	37.92	41.34	44.46	48.28	50.99
29	28.34	33.71	39.09	42.56	45.72	49.59	52.34
30	29.34	34.80	40.26	43.97	46.98	50.89	53.67

- Općenito, izraz

$$P\left\{\chi^2 > \chi^2_{1-\alpha}\right\} = \alpha$$

- predstavlja vjerojatnost odbacivanja hipoteze da se raspodjela ravna po određenoj promatranoj raspodjeli

PRIMJENA TESTA

- U primjenama ta vjerojatnost odbacivanja hipoteze iznosi 5%, a rjeđe 1%.

$$\alpha = 0{,}05$$

PRILAGOĐAVANJE EMPIRIJSKIM PODACIMA

- Pretpostavimo da je N empirijskih podataka grupirano u razrede od kojih svaki ima širinu Δ.
- Neka je poznata srednja vrijednost i varijanca navedenog skupa.
- Da bismo empirijskoj raspodjeli prilagodili normalnu raspodjelu, aproksimirat ćemo očekivanje μ aritimetičkom sredinom, a varijancu varijancom empirijskih podataka.

- Teoretske frekvencije računat ćemo za svaki razred, služeći se funkcijom vjerojatnosti:

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}\left(\frac{x-\bar{x}}{\sigma}\right)^2}$$

- Neka je x_i sredina i-tog razreda kojem pripada empirijska vjerojatnost f_i.
- Vjerojatnost da varijabla primi vrijednost iz i-tog razreda jednaka je površini ispod krivulje vjerojatnosti nad dotičnim razredom.

- Ta je vjerojatnost približno jednaka:

$$P_i \approx \Delta \cdot f(x_i)$$

- Uvedu li se supstitucijski izrazi:

$$u = \frac{x-\mu}{\sigma}$$

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\cdot\pi}} e^{-\frac{1}{2}u^2}$$

$$\varphi(u) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}u^2}$$

$\varphi(u)$

Funkcija standardne ili jedinične normalne raspodjele čije se vrijednosti za različite u mogu naći tabelarno ili se dobiju proračunom. Te vrijednosti služe za proračun vrijednosti f(x) pri čemu vrijedi da je:

$$f(x) = \frac{1}{\sigma}\varphi(u)$$

- Ako se vratimo na vjerojatnost da varijabla primi vrijednost iz i-tog razreda slijedi:

$$P_i \approx \Delta \cdot f(x_i) = \frac{\Delta}{\sigma} \cdot \varphi(u_i)$$

$$f_{ti} = N \cdot P_i$$

- Teoretska ili očekivana frekvencija f_{ti} u i-tom razredu:

$$f_{ti} = \frac{N \cdot \Delta}{\sigma} \cdot \varphi(u_i)$$

$$x_i \to u_i \to \varphi(u_i) \to f_{ti}$$

- Empirijske frekvencije f_i i teoretske frekvencije f_{ti} neće se podudarati. Ako se varijabla na koju se odnose empirijski podaci pokoravaju zakonu normalne raspodjele razlike neće biti prevelike, imat će slučajan karakter.

RAZRED	f_{ei}	x_i	u_i	$\varphi(u_i)$	f_{ti}	$(f_{ei}-f_{ti})^2/f_{ti}$
0-22		11				
22-44		34				
44-66		7				

$$u_i = \frac{Q_i - \overline{Q}}{\sigma}$$

$$f(u_i) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\cdot\pi}} e^{-\frac{1}{2}u_i{}^2}$$

$$\varphi(u_i) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}u_i{}^2}$$

$$\boxed{P_i \approx \Delta \cdot f(x_i) = \frac{\Delta}{\sigma} \cdot \varphi(u_i)}$$

$$f_{ti} = N \cdot P_i$$

$$f_{ti} = \frac{N \cdot \Delta}{\sigma} \cdot \varphi(u_i)$$

$$x_i \to u_i \to \varphi(u_i) \to f_{ti}$$

Kontrola točnosti

$$\sum_i f_{ei} \approx \sum_i f_{ti}$$

LOGNORMALNA RASPODJELA

RAZREDI	GORNJA GRANICA RAZREDA	$p_i(\%)$	$\Delta p_i = p_i - p_{i-1}$	$f_{ti} = \Delta p_i * n$	f_{ei}	$(f_{ei} - f_{ti})^2 / f_{ti}$
420-520	420					
520-620	520					

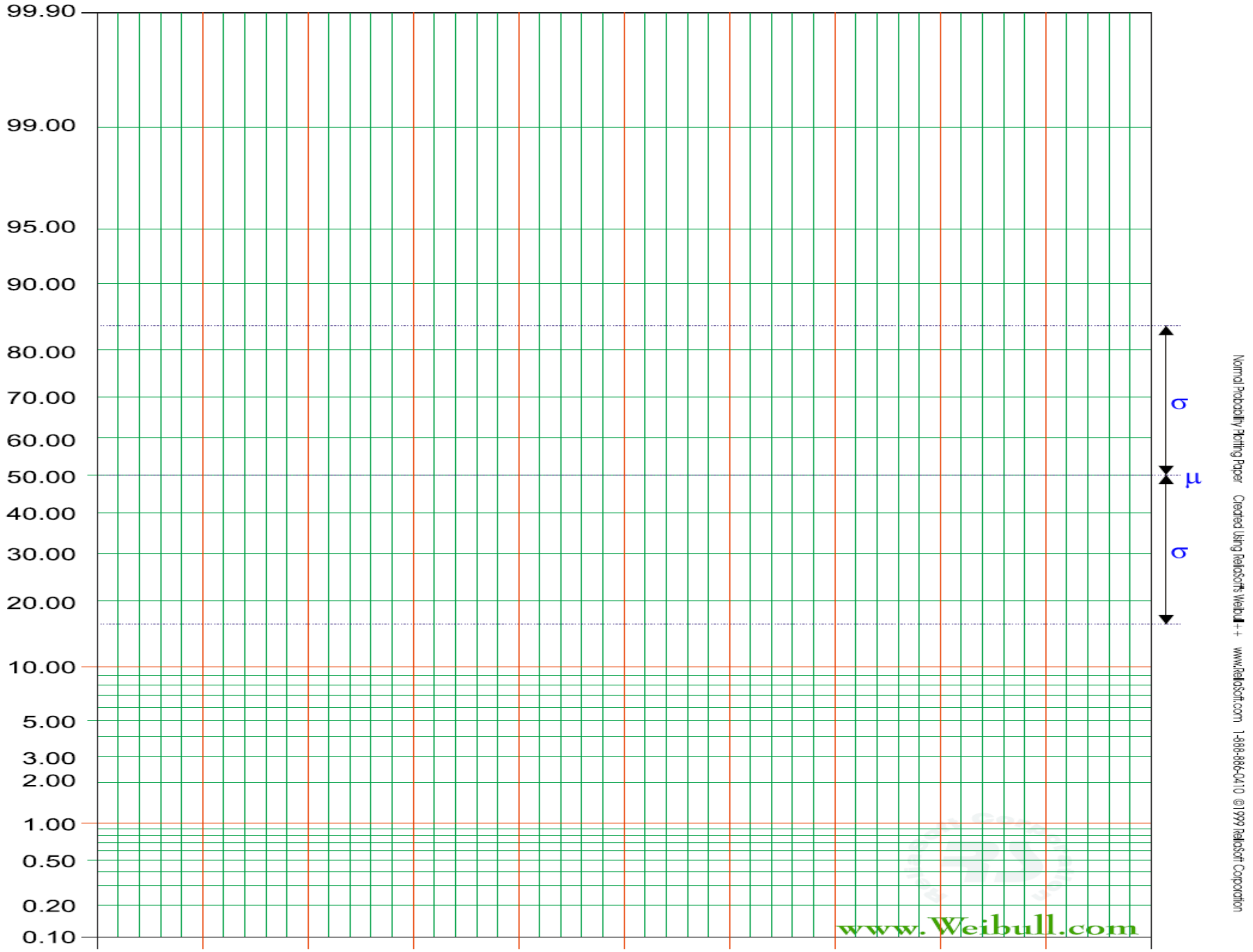

99.90
99.00
95.00
90.00
80.00
70.00
60.00
50.00
40.00
30.00
20.00
10.00
5.00
3.00
2.00
1.00
0.50
0.20
0.10
σ
μ
σ
www.Weibull.com
Normal Probability Plotting Paper Created Using ReliaSoft's Weibull++ www.ReliaSoft.com 1-888-886-0410 ©1999 ReliaSoft Corporation

PAPIR VJEROJATNOSTI ZA NORMALNU RASPODJELU

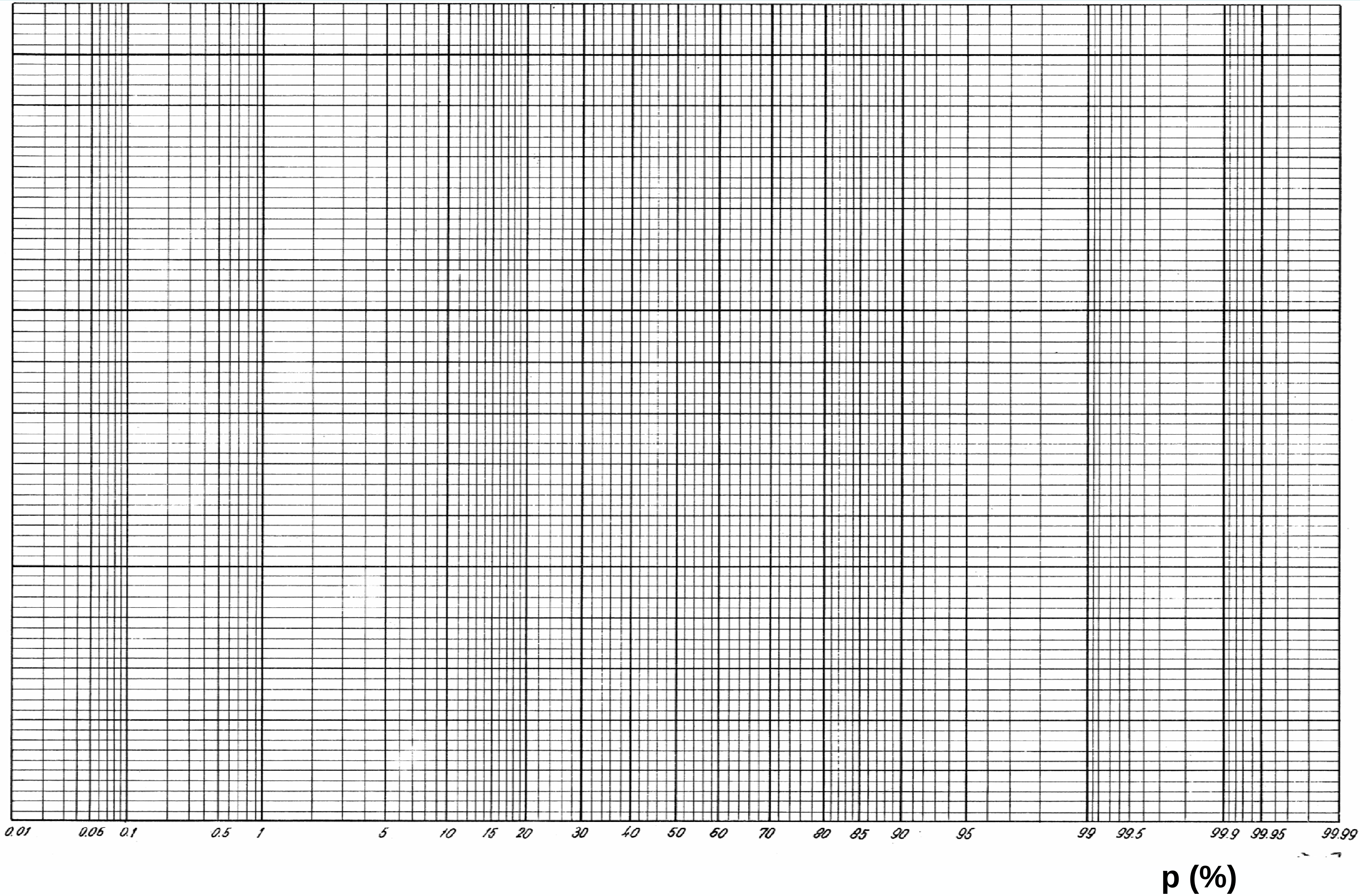

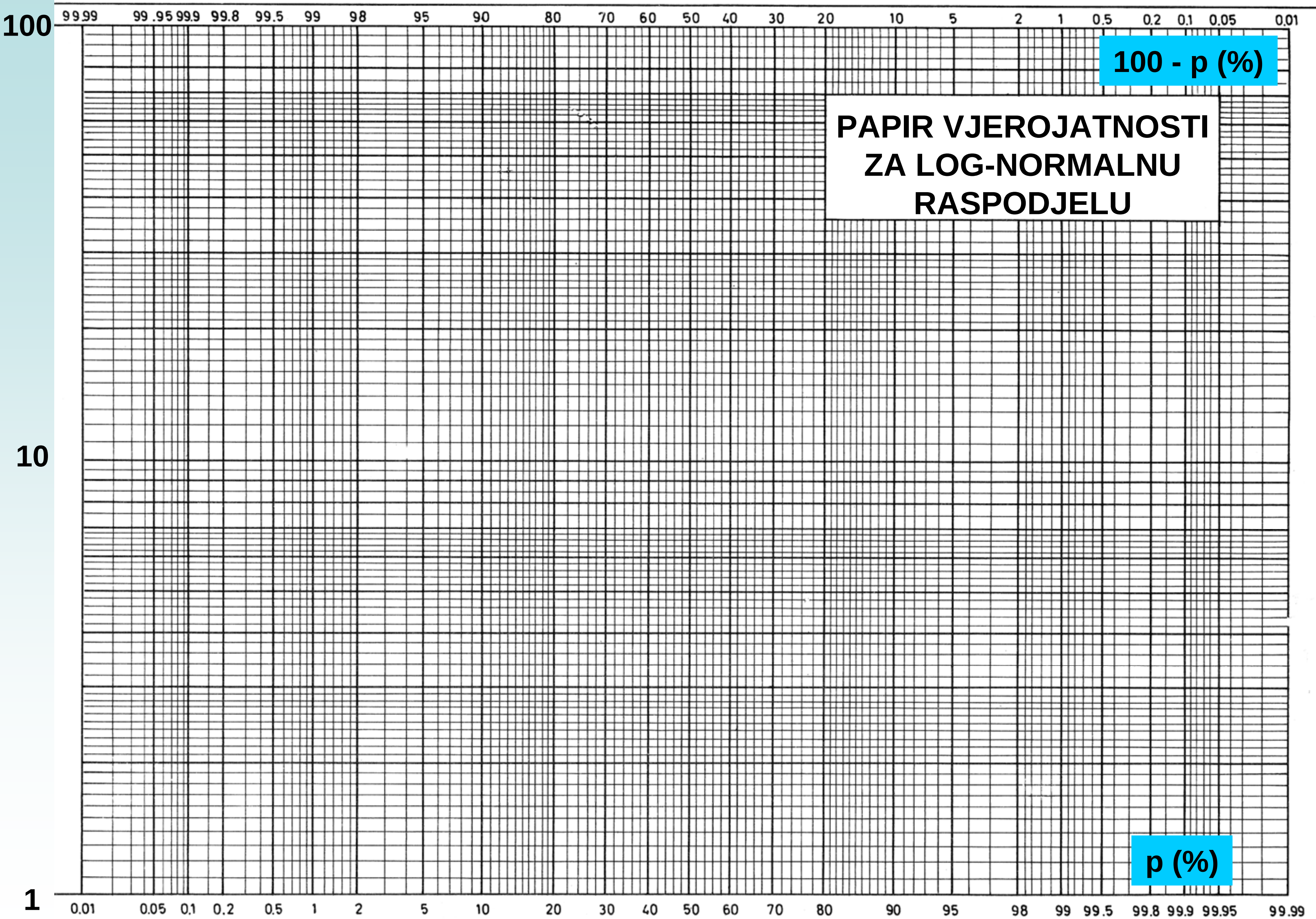
PAPIR VJEROJATNOSTI ZA LOG-NORMALNU RASPODJELU
100 - p (%)
p (%)
100
10
1
99.99 99 .95 99.9 99.8 99.5 99 98 95 90 80 70 60 50 40 30 20 10 5 2 1 0.5 0.2 0.1 0.05 0.01
0.01 0.05 0.1 0.2 0.5 1 2 5 10 20 30 40 50 60 70 80 90 95 98 99 99.5 99.8 99.9 99.95 99.99

Test Kolmogorov-Smirnova

Granične vrijednosti D_o u funkciji veličine uzorka N i praga značajnosti α

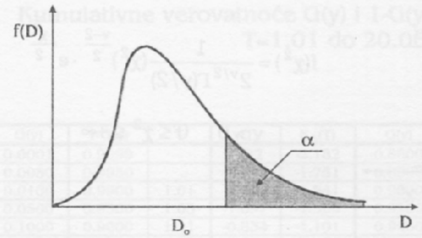

$$P\{(\max|F_N(x)| - F(x)) = D_N \leq D_o\} = \alpha$$

OBIM UZORAKA (N)	PRAG ZNAČAJNOSTI α				
	0.20	0.15	0.10	0.05	0.01
1	0.900	0.925	0.950	0.975	0.995
2	.684	.726	.776	.842	.929
3	.565	.597	.642	.708	.829
4	.494	.525	.564	.624	.734
5	.446	.474	.510	.563	.669
6	.410	.436	.470	.521	.618
7	.381	.405	.438	.486	.577
8	.358	.381	.411	.457	.543
9	.339	.360	.388	.432	.514
10	.322	.342	.368	.409	.486
11	.307	.326	.352	.391	.468
12	.295	.313	.338	.375	.450
13	.284	.302	.325	.361	.433
14	.274	.292	.314	.349	.418
15	.266	.283	.304	.338	.404
16	.258	.274	.295	.328	.691
17	.250	.266	.286	.318	.380
18	.244	.259	.278	.309	.370
19	.237	.252	.272	.301	.361
20	.231	.246	.264	.294	.352
25	.210	.220	.240	.264	.320
30	.190	.200	.220	.242	.290
35	.180	.190	.210	.230	.270
40	.170	.180	.190	.190	.230
50	.150	.160	.170	.190	.230
60	.140	.150	.160	.170	.210
70	.130	.140	.150	.160	.190
80	.120	0.130	.140	.150	.180
90	.110	.120	.130	.140	.170
100	.100	.110	.120	.140	.160
ASIMPTOTSKA FORMULA	$\frac{1.07}{\sqrt{N}}$	$\frac{1.14}{\sqrt{N}}$	$\frac{1.22}{\sqrt{N}}$	$\frac{1.36}{\sqrt{N}}$	$\frac{1.63}{\sqrt{N}}$

Test Kolmogorova

- Za ocjenu prilagodbe empirijske raspodjele teoretskom uzima se najveća apsolutna razlika između te dvije funkcije raspodjele:

$$D_n = \max\left|F_n(x) - F(x)\right|$$

$$D_n \leq D_o$$

$$P(D_n \geq D_o) = \alpha$$

- D_{dop} su različite ovisno o pragu značajnosti α i opsegu uzorka n, te su dane tabelarno.